

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 9 lipca 2018 r.

Pozycja 43

WYROK

z dnia 28 czerwca 2018 r.

Sygn. akt SK 4/17*

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Mariusz Muszyński – przewodniczący

Piotr Tuleja

Andrzej Zielonacki – sprawozdawca,

po rozpoznaniu w trybie art. 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072), na posiedzeniu niejawnym w dniu 28 czerwca 2018 r., skargi konstytucyjnej Z.G.-O. o zbadanie zgodności:

- 1) § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu karnym (Dz. U. poz. 508, ze zm.) z:
 - a) art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w związku z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą sprawiedliwości społecznej,
 - b) art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji,
 - c) art. 92 ust. 1 Konstytucji,
- 2) § 4 rozporządzenia powołanego w punkcie 1 z:
 - a) art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji,
 - b) art. 92 ust. 1 Konstytucji,

o r z e k a:

I

1. § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu karnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 2049) jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. § 4 rozporządzenia powołanego w punkcie 1, w części obejmującej zwrot: „funkcję biegłego sądowego nie krócej niż jedną kadencję lub”, jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 w związku z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji.

* Sentencja została ogłoszona dnia 6 lipca 2018 r. w Dz. U. poz. 1308.

II

Przepis wymieniony w części I w punkcie 1 traci moc obowiązującą z upływem 6 (sześciu) miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Ponadto p o s t a n a w i a:

na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072) umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

UZASADNIENIE

I

1. W sporządzonej przez radcę prawnego skardze konstytucyjnej z 1 grudnia 2016 r. (wniesionej do Trybunału tego samego dnia – data nadania) skarżący wniósł o stwierdzenie niezgodności:

1) § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu karnym (Dz. U. poz. 508, ze zm.; dalej: rozporządzenie z 2013 r.) z:

- a) art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w związku z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą sprawiedliwości społecznej,
- b) art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji,
- c) art. 92 ust. 1 Konstytucji,

2) § 4 rozporządzenia z 2013 r. z:

- a) art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji,
- b) art. 92 ust. 1 Konstytucji.

1.1. Skarga konstytucyjna została wniesiona w z następującym stanem faktycznym:

Skarżący jest lekarzem medycyny, specjalistą z zakresu medycyny sądowej.

Prokuratura Rejonowa prowadziła postępowanie przeciwko trzem osobom, oskarżonym o przestępstwa m.in. z art. 158 § 1 i 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2016 r. poz. 1137, ze zm.). W toku tego postępowania skarżący – powołany jako biegły *ad hoc* – sporządził kompleksową opinię, w której opisał charakter obrażeń ciała doznanych przez pokrzywdzonych oraz mechanizm ich powstania. W sprawie został dopuszczony także dowód z opinii innego biegłego z zakresu wnioskowania z mechanizmu powstania zabrudzeń z krwi, który na podstawie analizy akt sprawy oraz wyników badań dowodów rzeczowych i zabezpieczonych śladów przeprowadził kryminalistyczną rekonstrukcję przebiegu zdarzenia.

Mając na uwadze wnioski obu biegłych, organ ścigania podjął decyzję o konieczności przeprowadzenia dodatkowej opinii. Skarżący sporządził taką opinię. Wraz z nią przedstawił rachunek na łączną kwotę 717,50 zł, na którą składały się: 700 zł – tytułem wynagrodzenia za wydanie pisemnej opinii oraz 17,50 zł – tytułem zapłaty za poniesione koszty druku i wysyłki.

Prokurator Prokuratury Rejonowej postanowieniem przyznał skarżącemu kwotę 241,29 zł, na którą składały się: 223,79 zł – za wydanie uzupełniającej pisemnej opinii oraz 17,50 zł – za koszty druku i wysyłki. Zdaniem prokuratora zaakceptowanie rozliczenia przedstawionego przez skarżącego nie było możliwe z uwagi na treść § 2 rozporządzenia z 2013 r., w myśl którego maksymalną stawkę za godzinę pracy biegłego stanowi kwota 31,97 zł. W związku z tym wynagrodzenie za siedem godzin pracy wynosi 223,79 zł, a nie 700 zł.

Na powyższe rozstrzygnięcie skarżący wniósł zażalenie, w którym podniósł, że chociaż jest oczywiste, iż prokurator prawidłowo określił wysokość przysługującej skarżącemu stawki maksymalnej, to w uzasadnieniu postanowienia prokurator pominął kwestię możliwości podwyższenia skarżącemu – w myśl § 4 rozporządzenia z 2013 r. – stawki godzinowej o nie więcej niż 50%. Wobec powyższego skarżący, podając że nie pełni funkcji biegłego sądowego, wniósł o uzupełnienie uzasadnienia w podanym zakresie.

Sąd Okręgowy nie uwzględnił zażalenia skarżącego i utrzymał w mocy zaskarżone uzasadnienie postanowienia o przyznaniu skarżącemu wynagrodzenia w obniżonej wysokości. W ocenie Sądu odwołanie się przez prokuratora do § 4 rozporządzenia z 2013 r. byłoby celowe tylko wtedy, gdyby z okoliczności sprawy wynikało, że możliwe jest jego zastosowanie. Tymczasem skarżący ani nie był uprawniony do takiego roszczenia, ani też nie zwrócił się z takim roszczeniem w swoim rachunku.

1.2. Zdaniem skarżącego wynikająca z § 2 i § 4 rozporządzenia z 2013 r. konstrukcja służąca określeniu wysokości wynagrodzenia biegłego, w szczególności powoływanego *ad hoc* na mocy art. 195 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1749, ze zm.; dalej: k.p.k.), nie odpowiada standardom konstytucyjnym. Zakwestionowane w skardze przepisy naruszają prawo do uzyskania w sprawiedliwej wysokości wynagrodzenia za sporządzenie opinii sądowej oraz dyskryminują biegłych niewpisanych na listę prowadzoną we właściwym sądzie okręgowym, gdyż „w sposób niepełny i nieprawidłowy” implementują wytyczne określone w art. 618f § 5 k.p.k.

2. Postanowieniem Trybunału Konstytucyjnego z 2 marca 2017 r., sygn. Ts 251/16 (OTK ZU B/2016, poz. 46) skardze konstytucyjnej nadano dalszy bieg, a zarządzeniem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z 13 marca 2017 r. skarga została zarejestrowana pod sygn. SK 4/17.

3. Pismem z 10 kwietnia 2017 r. (znak: II.801.1.2017.MH) Rzecznik Praw Obywatelskich – na podstawie art. 63 ust. 2 oraz art. 42 pkt 10 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: uotpTK) – zgłosił swój udział w niniejszym postępowaniu. Z kolei w piśmie z 9 maja 2017 r. zajął stanowisko w sprawie, wnosząc o orzeczenie, że:

1) § 2 rozporządzenia z 2013 r. jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 2 oraz art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji,

2) § 4 rozporządzenia z 2013 r. jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji,

3) § 2 i § 4 rozporządzenia z 2013 r. są niezgodne z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

4. W piśmie z 19 czerwca 2017 r. (sygn. akt PK VIII TK 22.2017) stanowisko w sprawie zajął Prokurator Generalny, który wniósł o orzeczenie, że:

1) § 2 i § 4 rozporządzenia z 2013 r. są zgodne z art. 92 ust. 1 Konstytucji,

2) § 2 rozporządzenia z 2013 r. jest zgodny z:

- a) art. 64 ust. 2 Konstytucji w związku z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą sprawiedliwości społecznej,
- b) art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji,
- 3) § 4 rozporządzenia z 2013 r. jest zgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji.

Ponadto Prokurator Generalny wniósł o umorzenie postępowania w pozostałym zakresie na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK w związku z art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. poz. 2074) wobec niedopuszczalności wydania orzeczenia.

5. W piśmie z 28 czerwca 2017 r. (znak: DL-III-401-4/17) stanowisko w sprawie zajęł Minister Sprawiedliwości, który wniósł o orzeczenie, że:

- 1) § 2 rozporządzenia z 2013 r. jest zgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 2 oraz art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji;
- 2) § 4 rozporządzenia z 2013 r. jest zgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji;
- 3) § 2 i § 4 rozporządzenia z 2013 r. są zgodne z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

II

1. Zgodnie z art. 1 w związku z art. 23 pkt 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. poz. 2074, ze zm.; dalej: przepisy wprowadzające) 3 stycznia 2017 r. weszła w życie ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: uotpTK) – z wyjątkiem art. 1-6 (które weszły w życie 20 grudnia 2016 r.) oraz art. 16-32 (które weszły w życie 1 stycznia 2018 r.). W myśl art. 9 przepisów wprowadzających, do postępowań przed Trybunałem, wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie uotpTK, stosuje się przepisy tej ustawy (ust. 1), zaś czynności procesowe dokonane w tych postępowaniach na podstawie dotychczasowych przepisów pozostają w mocy (ust. 2).

W związku z powyższym do postępowania zainicjowanego rozpatrywaną skargą konstytucyjną zastosowanie znajdują przepisy uotpTK.

2. Stosownie do art. 92 ust. 1 pkt 1 uotpTK Trybunał może rozpoznać wniosek, pytanie prawne albo skargę konstytucyjną na posiedzeniu niejawnym, jeżeli pisemne stanowiska wszystkich uczestników postępowania oraz pozostałe dowody zgromadzone w sprawie stanowią wystarczającą podstawę do wydania orzeczenia. Trybunał uznał, że w niniejszej sprawie przesłanka ta została spełniona.

III

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Kwestie formalne – dopuszczalność merytorycznego rozpatrzenia skargi konstytucyjnej.

1.1. Uwaga wprowadzająca.

W sprawach inicjowanych skargą konstytucyjną Trybunał Konstytucyjny na każdym etapie postępowania bada, czy nie zachodzi któraś z ujemnych przesłanek procesowych, skut-

kująca umorzeniem postępowania. Dotyczy to wszelkich kwestii wstępnych, jak również przesłanek formalnych, wspólnych dla kontroli inicjowanej w trybie skargi konstytucyjnej, wniosku lub pytania prawnego. Merytoryczne rozpoznanie zarzutów sformułowanych w skardze konstytucyjnej jest uzależnione od spełnienia wszystkich warunków jej dopuszczalności (por. np. postanowienie TK z 1 marca 2010 r., sygn. SK 29/08, OTK ZU nr 3/A/2010, poz. 29 i powołane tam orzecznictwo). Podkreślić również należy, że składu rozpoznającego sprawę *in merito* nie wiąże stanowisko zajęte w zarządzeniu sędziego Trybunału – wydanym na gruncie ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK z 1997 r.) – albo postanowieniu Trybunału – wydanym na gruncie ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 293), ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1157; dalej: ustawa o TK z 2016 r.), czy też obowiązującej ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: uotpTK) – o przekazaniu skargi konstytucyjnej do rozpoznania merytorycznego lub postanowieniu Trybunału Konstytucyjnego o uwzględnieniu zażalenia skarżącego na postanowienie w przedmiocie odmowy nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej, wydanym na gruncie ustawy o TK z 1997 r., ustawy o TK z 2016 r., czy też obowiązującej uotpTK (por. np. wyroki TK z: 21 czerwca 2017 r., sygn. SK 35/15, OTK ZU A/2017, poz. 51; 20 grudnia 2017 r., sygn. SK 37/15, OTK ZU A/2017, poz. 90; 27 lutego 2018 r., sygn. SK 25/15, OTK ZU A/2018, poz. 11 oraz 23 maja 2018 r., sygn. SK 15/15, OTK ZU A/2018, poz. 35).

1.2. Przedmiot i zakres zaskarżenia oraz częściowe umorzenie postępowania ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

1.2.1. W rozpatrywanej skardze konstytucyjnej przedmiotem zaskarżenia uczyniono § 2 i § 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu karnym (Dz. U. poz. 508, ze zm.; dalej: rozporządzenie z 2013 r.). Pozostali uczestnicy postępowania nie zakwestionowali prawidłowości zaskarżenia tychże przepisów. Wskazane unormowania nie zostały do tej pory zmienione ani uchylone, w związku z czym za punkt odniesienia przy orzekaniu w niniejszej sprawie Trybunał przyjmuje ich brzmienie z tekstu jednolitego powołanego aktu normatywnego, ogłoszonego w Dz. U. z 2017 r. poz. 2049.

1.2.2. Z *petitum* skargi wynikałoby, że skarżący kwestionuje oba przepisy w całości. Niemniej jednak zestawienie przedmiotów kontroli oraz wydanych wobec skarżącego rozstrzygnięć i sformułowanych w uzasadnieniu skargi zarzutów prowadzi do wniosku, iż badaniu konstytucyjności w niniejszej sprawie powinien podlegać cały § 2 rozporządzenia z 2013 r. oraz § 4 tego aktu normatywnego jedynie w części obejmującej zwrot: „funkcję biegłego sądowego nie krócej niż jedną kadencję lub”.

1.2.3. Mając na uwadze powyższe oraz art. 67 ust. 1 uotpTK, Trybunał stwierdza, że odnośnie do badania konstytucyjności § 4 rozporządzenia z 2013 r. – w zakresie innym, niż obejmujący zwrot: „funkcję biegłego sądowego nie krócej niż jedną kadencję lub” – postępowanie podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK.

1.3. Wzorce kontroli.

1.3.1. Uwagi wstępne.

W niniejszej sprawie skarżący w *petitum* skargi konstytucyjnej jako wzorce kontroli powołał:

– w odniesieniu do § 2 rozporządzenia z 2013 r. – art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji w związku z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą sprawiedliwości społecznej, art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji, a także art. 92 ust. 1 Konstytucji;

– w odniesieniu do § 4 rozporządzenia z 2013 r. – art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji, a także art. 92 ust. 1 Konstytucji.

Z kolei w uzasadnieniu skargi skarżący przedstawił argumentację przemawiającą – jego zdaniem – za niezgodnością zaskarżonych regulacji ze wszystkimi wzorcami, poza art. 64 ust. 1 Konstytucji.

W świetle konstytucyjnych oraz ustawowych przesłanek skargi konstytucyjnej, Trybunał musiał rozważyć dopuszczalność badania rozpatrywanej skargi pod kątem wskazanych wzorców kontroli (por. np. wyrok TK z 18 listopada 2014 r., sygn. SK 7/11, OTK ZU nr 10/A/2014, poz. 112 oraz wyrok TK o sygn. SK 35/15).

1.3.2. Umożnienie postępowania w zakresie badania zgodności zaskarżonych przepisów z art. 64 ust. 1 Konstytucji ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

1.3.2.1. Trybunał Konstytucyjny zwraca uwagę, że skarga konstytucyjna jest szczególnym środkiem ochrony konstytucyjnych wolności i praw. Ma ona gwarantować, że obowiązujące w systemie prawa akty normatywne nie będą stanowiły źródła ich naruszeń. W myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej jest kontrola zgodności z Konstytucją przepisów stanowiących podstawę ostatecznego orzeczenia o prawach skarżącego. Wskazany przedmiot skargi konstytucyjnej determinuje wymogi formalne, których spełnienie jest konieczne dla stwierdzenia dopuszczalności złożenia skargi konstytucyjnej (zob. np. wyrok TK z 23 listopada 1998 r., sygn. SK 7/98, OTK ZU nr 7/1998, poz. 114, a także postanowienia TK z: 24 lipca 2000 r., sygn. SK 26/99, OTK ZU nr 5/2000, poz. 150; 18 listopada 2008 r., sygn. SK 23/06, OTK ZU nr 9/A/2008, poz. 166 oraz 10 marca 2009 r., sygn. Ts 120/07, OTK ZU nr 2/B/2009, poz. 103). Zarzut naruszenia konstytucyjnych wolności lub praw powinien być skonkretyzowany przez skarżącego (zob. np. postanowienie TK z 25 października 1999 r., sygn. SK 22/98, OTK ZU nr 6/1999, poz. 122). Skarżący ma zatem obowiązek dokładnego sprecyzowania naruszonego prawa lub wolności konstytucyjnej, których ochrony chce dochodzić w trybie skargi konstytucyjnej, a także określenia sposobu tego naruszenia (por. postanowienie TK o sygn. SK 23/06).

W związku z powyższym wypada przypomnieć, że stosownie do art. 53 ust. 1 pkt 2 i 3 uotpTK (w dacie wniesienia skargi – art. 48 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o TK z 2016 r.) prawidłowe wykonanie przez skarżącego obowiązku przedstawienia, jakie konstytucyjne prawa lub wolności (i w jaki sposób) zostały naruszone przez przepisy stanowiące przedmiot wnoszonej skargi konstytucyjnej, polegać musi nie tylko na wskazaniu (numerycznym) postanowień Konstytucji i zasad z nich wyprowadzanych, z którymi – zdaniem skarżącego – niezgodne są kwestionowane przepisy, ale również na precyzyjnym przedstawieniu treści prawa lub wolności, wywodzonych z tych postanowień, a naruszonych przez normodawcę. Powinna temu towarzyszyć stosowna argumentacja prawna, uprawdopodobniająca stawiane zarzuty. Z powyższego obowiązku nie może zwolnić skarżącego, działający niejako z własnej inicjatywy, Trybunał Konstytucyjny, który – zgodnie z art. 67 ust. 1 uotpTK (w dacie wniesienia skargi – art. 67 ustawy o TK z 2016 r.) – orzekając jest związany granicami skargi konstytucyjnej (por. np. postanowienie TK z 14 stycznia 2009 r., sygn. Ts 21/07, OTK ZU nr 2/B/2009, poz. 91). W konsekwencji poprzestanie przez skarżącego na lakonicznym lub zdawkowym uzasadnieniu zarzutu albo na całkowitym nieuzasadnieniu sformułowanych zarzutów stanowi niewykonanie dyspozycji ustawowej (art. 53 ust. 1 pkt 3 uotpTK; w dacie wniesienia skargi – art. 48 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK z 2016 r.), co skutkuje umorzeniem postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK (w dacie wniesienia skargi – art. 40 ust. 1 pkt 1 *in fine* ustawy o TK z 2016 r.). Niedopuszczalne jest bowiem samodzielne precyzowanie przez Try-

bunał, a tym bardziej uzasadnianie, jedynie ogólnikowo sformułowanych zarzutów niekonstytucyjności zaskarżonych przepisów (por. np. postanowienie TK z 4 lutego 2009 r., sygn. Ts 256/08, OTK ZU nr 2/B/2009, poz. 138).

1.3.2.2. W niniejszej sprawie – na co trafnie uwagę zwrócił Prokurator Generalny – skarżący powołał art. 64 ust. 1 Konstytucji (jako jeden z wzorców „głównych” wobec obu zaskarżonych przepisów), jednakże w uzasadnieniu skargi konstytucyjnej nie przedstawił argumentacji na poparcie sformułowanego zarzutu względem tej normy konstytucyjnej. Wywody skarżącego skupiły się bowiem na dowodzeniu niezgodności zaskarżonych przepisów rozporządzenia z 2013 r. z art. 64 ust. 2 Konstytucji wespół z zasadą sprawiedliwości społecznej, art. 32 ust. 1 i 2 oraz art. 92 ust. 1 ustawy zasadniczej.

1.3.2.3. Z tych też powodów niniejsze postępowanie – w zakresie badania zgodności § 2 i § 4 rozporządzenia z 2013 r. z art. 64 ust. 1 Konstytucji – należało umorzyć na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK.

1.3.3. Badanie zgodności zaskarżonej regulacji z art. 64 ust. 2 Konstytucji.

1.3.3.1. Artykuł 64 ust. 2 Konstytucji wyraża zasadę równej ochrony własności oraz innych praw majątkowych. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wskazywał na znaczenie gwarancji zawartych w tym przepisie, który poddaje ochronie zarówno prawo własności w rozumieniu prawa cywilnego, jak i inne prawa majątkowe. Należą do nich w szczególności prawa majątkowe wynikające z zawartych umów cywilnoprawnych. Norma ta w odniesieniu do praw majątkowych stanowi doprecyzowanie zasady równości wyrażonej w art. 32 ust. 1 ustawy zasadniczej. Z orzecznictwa Trybunału wynika, że istotą tej zasady jest zakaz różnicowania ochrony praw majątkowych ze względu na charakter podmiotu danego prawa (zob. wyroki TK z: 25 lutego 1999 r., sygn. K 23/98, OTK ZU nr 2/1999, poz. 25; 28 października 2003 r., sygn. P 3/03, OTK ZU nr 8/A/2003, poz. 82 oraz 24 lutego 2009 r., sygn. SK 34/07, OTK ZU nr 2/A/2009, poz. 10). Gwarancja ochrony nie jest jednolita dla wszelkich kategorii praw majątkowych, gdyż jej różny zakres wynika z treści i konstrukcji poszczególnych praw, a równość ochrony powinna być odnoszona do praw tej samej kategorii (zob. wyrok TK z 2 czerwca 1999 r., sygn. K 34/98, OTK ZU nr 5/1999, poz. 94). Jednocześnie, jak wielokrotnie wskazał Trybunał, art. 64 ust. 2 Konstytucji nie tylko nawiązuje do zasady równości, ale też daje wyraz ogólnemu stwierdzeniu, że wszystkie prawa majątkowe muszą podlegać ochronie prawnej (por. wyroki TK z: 13 kwietnia 1999 r., sygn. K 36/98, OTK ZU nr 3/1999, poz. 40 oraz 14 marca 2006 r., sygn. SK 4/05, OTK ZU nr 3/A/2006, poz. 29).

1.3.3.2. W swoich dotychczasowych orzeczeniach Trybunał Konstytucyjny opowiadał się za ochroną wynagrodzenia biegłego za jego pracę na zasadzie art. 64 ust. 2 Konstytucji (zob. wyroki TK z 14 marca 2005 r., sygn. K 35/04, OTK ZU nr 3/A/2005, poz. 23 oraz 9 maja 2012 r., sygn. SK 24/11, OTK ZU nr 5/A/2012, poz. 49).

Trybunał w obecnym składzie uwzględnia okoliczność, iż orzeczenia o sygn. K 35/04 i SK 24/11 zapadły w innych kontekstach normatywnych (pierwsza sprawa dotyczyła wyłączenia przez ustawę sądowej kontroli postanowienia prokuratora o wynagrodzeniu biegłego, druga zaś – górnej granicy wynagrodzenia dla biegłego z zakresu medycyny za wydanie opinii w rozporządzeniu wykonawczym). Problem sformułowany w niniejszej sprawie dotyczy jednakże prawa majątkowego o określonej przez ustawodawcę treści (zakres podmiotowy, wytyczne dla normodawcy do wydania stosownego rozporządzenia wykonawczego), które na poziomie rozporządzenia z 2013 r. (bez upoważnienia ze strony ustawodawcy), nie uwzględniając wszystkich przesłanek ustawowych (§ 2), zostało zróżnicowane według kryterium podmiotowego (§ 4). Tym samym skarżący w sposób prawidłowy powołał art. 64 ust. 2 Konstytucji jako wzorzec kontroli.

1.3.4. Badanie zgodności zaskarżonych przepisów z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji oraz umorzenie postępowania odnośnie do art. 92 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

1.3.4.1. Kolejny wzorzec konstytucyjny nie odnosi się wprost do konstytucyjnych wolności i praw, których naruszenie warunkuje wszczęcie postępowania w trybie skargi konstytucyjnej. Zamieszczony w rozdziale III Konstytucji art. 92 ust. 1 (powołany przez skarżącego jako wzorzec „główny” wobec obu zaskarżonych przepisów) statuuje bowiem ramy konstrukcyjne rozporządzenia wykonawczego do ustawy (zdanie pierwsze) oraz delegacji ustawowej do wydania takiego aktu normatywnego (zdanie drugie). Analiza przepisów ustawy zasadniczej pozwala stwierdzić, że postanowienia formułujące wolności lub prawa zostały zamieszczone przede wszystkim w rozdziale II Konstytucji.

1.3.4.2. W swoim dotychczasowym orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny, w sprawach inicjowanych skargą konstytucyjną, wyjątkowo dopuszczał powołanie jako wzorców kontroli przepisów rozdziału III Konstytucji w postaci art. 87 ust. 1 – statuującego katalog źródeł prawa powszechnie obowiązującego (zob. wyroki TK z 12 lipca 2001 r., sygn. SK 1/01, OTK ZU nr 5/2001, poz. 127 oraz 7 lipca 2003 r., sygn. SK 38/01, OTK ZU nr 6/A/2003, poz. 61) czy art. 92 ust. 1 (zob. np. wyroki TK z: 21 czerwca 2004 r., sygn. SK 22/03, OTK ZU nr 6/A/2004, poz. 59; 24 lipca 2006 r., sygn. SK 8/06, OTK ZU nr 7/A/2006, poz. 84; 17 listopada 2010 r., sygn. SK 23/07, OTK ZU nr 9/A/2010, poz. 103; 28 października 2015 r., sygn. SK 9/14, OTK ZU nr 9/A/2015, poz. 153 oraz 6 grudnia 2016 r., sygn. SK 7/15, OTK ZU A/2016, poz. 100), jeżeli przemawiały za tym okoliczności sprawy oraz poruszony problem konstytucyjny. Należy przy tym zauważyć, że art. 87 ust. 1 ustawy zasadniczej był ujmowany wspólnie z odpowiednim przepisem Konstytucji statuującym prawa lub wolności jednostki (w sprawie SK 1/01 – art. 67 ust. 1, a w sprawie SK 38/01 – art. 42 ust. 1 zdanie pierwsze), zaś art. 92 ust. 1 albo jako wzorzec „główny” (tak w sprawach SK 8/06 oraz SK 9/14), albo jako „związkowy” (tak w sprawach SK 22/03, SK 23/07 oraz SK 7/15).

1.3.4.3. W ocenie składu orzekającego w niniejszej sprawie, choć z *petitum* skargi wynikałoby, że art. 92 ust. 1 Konstytucji stanowi „samodzielny” („główny”) wzorzec kontroli obok innych wzorców, w tym kreującego prawo podmiotowe jednostki – art. 64 ust. 2 Konstytucji, to argumentacja przedstawiona w uzasadnieniu skargi wykazuje związek pomiędzy naruszeniem zasady ochrony konstytucyjnych praw majątkowych a art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji, skoro podstawą rozstrzygnięcia wydanego wobec skarżącego były przepisy rozporządzenia z 2013 r. o treści – jak zarzuca skarżący – wykraczającej poza delegację ustawową.

1.3.4.4. Z uwagi na treść normatywną obu zdań ust. 1 art. 92 Konstytucji oraz przedmiot kontroli i zarzuty sformułowane przez skarżącego, Trybunał stwierdza, że adekwatnym wzorcem kontroli w niniejszym postępowaniu będzie art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy zasadniczej, zaś postępowanie w zakresie badania zgodności § 2 i § 4 rozporządzenia z 2013 r. z art. 92 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK.

1.3.4.5. Uwzględnivszy argumentację zawartą w uzasadnieniu skargi konstytucyjnej oraz kierując się zasadą *falsa demonstratio non nocet*, Trybunał stwierdza, że art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji powinien zostać potraktowany jako wzorzec „związkowy” do art. 64 ust. 2 ustawy zasadniczej (wobec § 2 rozporządzenia z 2013 r.) oraz do art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji (wobec § 4 rozporządzenia z 2013 r.).

1.3.5. Badanie zgodności zaskarżonej regulacji z wywodzoną z art. 2 Konstytucji zasadą sprawiedliwości społecznej oraz z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji, jako wzorcami „związkowymi” do art. 64 ust. 2 Konstytucji.

Zasada sprawiedliwości społecznej (wywodzona z art. 2 Konstytucji) oraz art. 32 ust. 1 i 2 ustawy zasadniczej – co wynika z *petitum* skargi oraz jej uzasadnienia – powołane zostały przez skarżącego jako „związkowe” wzorce kontroli do art. 64 ust. 2 Konstytucji. Analiza uzasadnienia rozpatrywanej skargi konstytucyjnej oraz stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich i Prokuratora Generalnego prowadzą do wniosku, że w niniejszej sprawie powołanie wskazanych wyżej norm konstytucyjnych miało na celu „wzmocnienie” zarzutów ograniczenia równej ochrony praw majątkowych przez § 2 i § 4 rozporządzenia z 2013 r. Tym samym nie zachodzi przesłanka umorzenia postępowania – odnośnie do badania zgodności zaskarżonych przepisów z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji ani z konstytucyjną zasadą sprawiedliwości społecznej – z powodu niedopuszczalności wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 2 uotpTK).

1.4. Konkluzja.

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że w niniejszej sprawie dopuszczalna jest kontrola:

– § 2 rozporządzenia z 2013 r. z art. 64 ust. 2 Konstytucji w związku z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą sprawiedliwości społecznej, z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji oraz z art. 64 ust. 2 w związku z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji;

– § 4 rozporządzenia z 2013 r., w części obejmującej zwrot: „funkcję biegłego sądowego nie krócej niż jedną kadencję lub”, z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 w związku z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji.

2. Status biegłych.

2.1. Przed dokonaniem oceny konstytucyjności zakwestionowanych w niniejszej sprawie przepisów Trybunał uznał za celowe odnieść się do statusu biegłych.

2.2. Instytucja biegłych występuje w różnego rodzaju postępowaniach prawnych, mających na celu rozstrzygnięcie spraw (sporów prawnych). Różny jest też stosunek prawny łączący biegłego z instytucją (urzędem, osobą), która go powołuje (zob. postanowienie SN z 28 maja 1997 r., sygn. akt III CKU 24/97, OSP nr 3/1998, poz. 61). Biegły to osoba mająca wiadomości specjalne, wezwana przez organ procesowy do zbadania i wyjaśnienia w swej opinii istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności, których poznanie wymaga wiadomości specjalnych z zakresu nauki, sztuki, techniki lub rzemiosła (zob.: art. 193 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz. U. z 2017 r. poz. 1904, ze zm., dalej: k.p.k.; art. 278 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2018 r. poz. 155, ze zm., dalej: k.p.c.; art. 84 § 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, Dz. U. z 2017 r. poz. 1257, ze zm.; zob. też A. Kegel, Z. Kegel, *Przepisy o biegłych sądowych, tłumaczach i specjalistach. Komentarz*, Kraków 2004, s. 29-31 oraz powołaną tam literaturę).

Nazwa „biegły”, użyta bez bliższego określenia w przepisach prawa procesowego, obejmuje: stałych biegłych sądowych, osoby powołane *ad hoc* w poszczególnych sprawach w charakterze biegłych, a także instytucje naukowe lub specjalistyczne. Stałych biegłych sądowych ustanawia przy sądzie okręgowym prezes tego sądu (zob.: art. 157 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz. U. z 2018 r. poz. 23, ze zm.; § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie biegłych sądowych, Dz. U. Nr 15, poz. 133, dalej: r.b.s.). Decyzja prezesa sądu okręgowego w przedmiocie ustanowienia biegłym lub odmowy ustanowienia ma charakter decyzji administracyjnej (zob.: uchwała składu siedmiu sędziów SN z 29 kwietnia 1992 r., sygn. akt III AZP 3/92,

OSNCP nr 10/1992, poz. 172; postanowienie SN z 28 maja 1997 r., sygn. akt III CKU 24/97, OSP nr 3/1998, poz. 61; postanowienie NSA z 18 października 1991 r., sygn. akt II SA 392/91, ONSA nr 3-4/1992, poz. 67). Zarówno z punktu widzenia mocy dowodowej opinii (zob. wyroki SN z 5 lutego 1974 r., sygn. akt III KR 371/73, OSNKW nr 6/1974, poz. 117 oraz 19 września 1988 r., sygn. akt I KR 279/88, OSNKW nr 11-12/1988, poz. 80), jak i będących przedmiotem niniejszej sprawy uregulowań prawa do wynagrodzenia, nie ma różnic pomiędzy stałym biegłym sądowym a biegłym *ad hoc* (powołanym do opiniowania w konkretnej sprawie).

2.3. Biegłego powołuje sąd lub inny organ prowadzący postępowanie, postanowieniem wydanym z urzędu lub na wniosek stron, określając zarazem zakres jego zadań (art. 194 pkt 2 k.p.k. oraz art. 278 i art. 279 k.p.c.). W postępowaniu przygotowawczym decyzję taką może podjąć prokurator, organy Policji, Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego lub inne organy przewidziane w przepisach szczególnych (zob. art. 312 pkt 1 i 2 k.p.k.), natomiast w postępowaniu wyjaśniającym w ramach postępowania wykroczeniowego – prokurator, organy Policji oraz inne upoważnione do występowania w charakterze oskarżyciela publicznego podmioty (zob. art. 17 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, Dz. U. z 2018 r. poz. 475). Do pełnienia tej funkcji powołuje się osobę spośród stałych biegłych sądowych, bądź też inną osobę mającą potrzebne wiadomości specjalne (zob. art. 193 i art. 195 k.p.k. oraz art. 278 k.p.c.). Osoba powołana w charakterze biegłego uzyskuje ten status z chwilą doręczenia odpisu postanowienia (zob. S. Kalinowski, *Biegły i jego opinia*, Warszawa 1994, s. 86).

Pełnienie funkcji biegłego – co wymaga szczególnego podkreślenia – jest obowiązkiem prawnym, a nie tylko obywatelskim (zob. R.A. Stefański, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, red. Z. Gostyński, Warszawa 2004, s. 896; nieco odmiennie T. Widła, *Ocena dowodu z opinii biegłego – jednostkowa i finalna*, [w:] *Problemy współczesnej kryminalistyki*, Warszawa 2000, s. 27). W przepisach prawnych w zakresie postępowania karnego wyraźnie podkreśla się obowiązek pełnienia czynności biegłego przez każdą osobę, o której wiadomo, że ma odpowiednią wiedzę w danej dziedzinie (art. 195 k.p.k.). Bezpodstawne uchylanie się od wykonania czynności biegłego zagrożone jest karą pieniężną w wysokości do 3000 zł (art. 287 § 1 w związku z art. 285 § 1 k.p.k.), a jeżeli ma to charakter uprzedzonego – także aresztem na czas nieprzekraczający 30 dni (art. 287 § 2 k.p.k.). Również w postępowaniu cywilnym osoba powołana na biegłego może jedynie wyjątkowo nie przyjąć nałożonego na nią obowiązku (art. 280 k.p.c.). Ponadto, zgodnie z § 5 r.b.s., biegły sądowy nie może odmówić wykonania należących do jego obowiązków czynności w okręgu sądu okręgowego, przy którym został ustanowiony, zleconych przez sąd lub organ prowadzący postępowanie przygotowawcze w sprawach karnych, z wyjątkiem wypadków określonych w przepisach regulujących postępowanie przed tymi organami.

Osoba powołana w charakterze biegłego może wnosić o zwolnienie od tego obowiązku, wskazując przyczyny, które uniemożliwiają jej wykonanie czynności biegłego. Biegły może również uchylić się od opracowania opinii, jeżeli nie ma odpowiednich warunków do jej wykonania lub wystarczających kwalifikacji do jej wydania (zob. S. Kalinowski, *op.cit.*, s. 98; R.A. Stefański, *op.cit.*, s. 897).

Zadaniem biegłych jest podzielenie się swoją wiedzą specjalistyczną i ułatwienie w ten sposób sądowi dokonania oceny dowodów i poczynienia ustaleń faktycznych (zob. wyroki SN z 20 sierpnia 1980 r., sygn. akt V KRN 178/80, OSNPG nr 5/1981, poz. 52 oraz 27 października 1983 r., sygn. akt II KR 219/83, OSNPG nr 4/1984, poz. 26). Biegły sądowy pełni funkcję pomocniczego organu wymiaru sprawiedliwości w przypadkach wymagających wiadomości specjalnych (zob. wyrok NSA z 20 sierpnia 1998 r., sygn. akt II SA 992/98, CBOSA).

Biegły zostaje dopuszczony w pewnym sensie do funkcji jurysdykcyjnych jako pomocnik sądu w wypadkach wymagających wiadomości specjalnych. Dlatego też, podobnie jak sędzia, podlega on wyłączeniu (art. 196 § 1 k.p.k. i art. 281 k.p.c.). Z drugiej strony, rola procesowa biegłego wykazuje też pewne podobieństwo do roli świadka i dlatego stosuje się do niego niektóre przepisy dotyczące świadków (zob. np. art. 196 § 1 i art. 197 § 3 k.p.k. oraz art. 280, art. 282, art. 287 i art. 289 k.p.c.). Pozycję procesową biegłego wyznacza przy tym szereg szczegółowo unormowanych przez ustawę procesową uprawnień i obowiązków, m.in.: prawo obecności przy czynnościach dowodowych, otrzymania materiałów dowodowych, przeglądania akt sprawy, inicjatywy w poszukiwaniu dowodów, swoboda doboru metod i środków badawczych, prawo wzmożonej ochrony prawnej, składania zażaleń, obowiązek stawiennictwa, złożenia przyrzeczenia, bezstronności, zachowania tajemnicy, osobistego i sumiennego prowadzenia badań oraz kluczowy obowiązek sporządzenia opinii na piśmie lub złożenia ustnej opinii do protokołu w terminie wyznaczonym przez organ procesowy (zob. S. Kalinowski, *op.cit.*, s. 96 i n.).

2.4. Przytoczone unormowania świadczą o tym, że stosunek prawny łączący organ prowadzący postępowanie z biegłym nie stanowi przykładu relacji równoprawnych podmiotów, jak to ma miejsce w stosunku cywilnoprawnym. Stosunek ten wykazuje cechy nadrzędności sądu (organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze) i podległości biegłego, gdyż zadanie tego ostatniego jest jednostronnie wyznaczone przez organ, który go powołał i przezeń kontrolowane. Pogląd taki jest powszechnie przyjmowany w orzecznictwie sądowym i literaturze (zob.: uchwała SN z 28 listopada 1974 r., sygn. akt III CZP 76/74, OSNCP nr 7-8/1975, poz. 108; postanowienie SN o sygn. III CKU 24/97; T. Widła, *Ocena dowodu z opinii biegłego*, Katowice 1992, *passim*; *idem*, *Uwagi o przeprowadzaniu dowodu z opinii biegłego*, „Palestra” nr 3-4/2002, s. 67; D. Zienkiewicz, *Stosunek prawny łączący organ procesowy i biegłego*, „Zeszyty Naukowe Śląskiej Akademii Medycznej” nr 4/1995, s. 109 i n.). Analizowany stosunek nie wynika również z przepisów cywilnego prawa materialnego, ale bezpośrednio wynika z regulacji proceduralnych, mających przecież charakter publicznoprawny. W judykaturze Sądu Najwyższego podkreśla się, iż stosunek łączący biegłego i organ prowadzący postępowanie ma charakter złożony, zawiera bowiem tak elementy cywilnoprawne (np. przysługiwanie biegłemu odsetek za opóźnienie w wypłacie wynagrodzenia, dla dochodzenia których dopuszczalna jest droga sądowa; zob. uchwała SN z 19 marca 1996 r., sygn. akt III CZP 22/96, „Monitor Prawniczy” nr 8/1996, s. 290), jak i administracyjne, związane ze wspomnianym sposobem powołania biegłego i jego podległością organowi, który go powołał (zob. postanowienie SN o sygn. III CKU 24/97). Niezależnie od szczegółowej oceny poprawności takiego sposobu rozumowania należy podkreślić, że elementy publicznoprawne mają, dla oceny charakteru relacji: biegły – organ procesowy, znaczenie decydujące. Pewna samodzielność biegłego, zwłaszcza w zakresie sposobu przygotowywania opinii, doboru metod, technik i środków badawczych *etc.* (zob. wyrok SN z 6 listopada 1987 r., sygn. akt IV KR 502/86, OSNPG nr 8-9/1988, poz. 87), oraz przysługujące mu, w ramach zakreślonych przepisami, prawo do wynagrodzenia z tytułu jej sporządzenia (a tym bardziej akcentowany przez SN obowiązek zapłaty odsetek od zaległego wynagrodzenia) nie mogą być traktowane jako argument na rzecz kwalifikacji odmiennej.

2.5. Jednym z zasadniczych uprawnień biegłego jest szeroko rozumiane prawo do wynagrodzenia z tytułu sporządzenia opinii oraz uczestnictwa w postępowaniu przed organem prowadzącym postępowanie. Problematykę tę w latach 1950-2005 (odnośnie do postępowania cywilnego) i 1950-2012 (odnośnie do postępowania karnego) regulowały w szczególności dekret z dnia 26 października 1950 r. o należnościach świadków, biegłych i stron w postępo-

waniu sądowym (Dz. U. Nr 49, poz. 445, ze zm.) oraz wydane na jego podstawie rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 1975 r. w sprawie kosztów przeprowadzenia dowodu z opinii biegłych w postępowaniu sądowym (Dz. U. Nr 46, poz. 254, ze zm.).

2.6. *De lege lata* w postępowaniu karnym problematyka wynagrodzenia biegłego uregulowana została w art. 618f-618i k.p.k.

W myśl art. 618f k.p.k.:

– biegłemu i specjalście niebędącemu funkcjonariuszem organów procesowych powołanym przez sąd lub organ prowadzący postępowanie przygotowawcze przysługuje wynagrodzenie za wykonaną pracę oraz zwrot poniesionych przez nich wydatków niezbędnych dla wydania opinii (§ 1);

– wysokość wynagrodzenia za wykonaną pracę biegłego i specjalisty niebędącego funkcjonariuszem organów procesowych ustala się uwzględniając wymagane kwalifikacje, potrzebny do wydania opinii czas i nakład pracy, a wysokość wydatków, o których mowa w art. 618f § 1 k.p.k. – na podstawie złożonego rachunku (§ 2);

– wynagrodzenie biegłych oblicza się według stawki wynagrodzenia za godzinę pracy albo według taryfy zryczałtowanej określonej dla poszczególnych kategorii biegłych ze względu na dziedzinę, w której są oni specjalistami. Podstawę obliczenia stawki wynagrodzenia za godzinę pracy i taryfy zryczałtowanej stanowi ułamek kwoty bazowej dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, której wysokość określa ustawa budżetowa (§ 3);

– wynagrodzenie biegłego i specjalisty niebędącego funkcjonariuszem organów procesowych, będących podatnikami obowiązany do rozliczenia podatku od towarów i usług, podwyższa się o kwotę podatku od towarów i usług, określoną zgodnie ze stawką tego podatku obowiązującą w dniu orzekania o tym wynagrodzeniu (§ 4);

– jeżeli opinia jest fałszywa, wynagrodzenie oraz zwrot jakichkolwiek kosztów poniesionych przez biegłego związanych z jej sporządzeniem lub złożeniem nie przysługują (§ 4a);

– jeżeli opinia jest nierzetelna lub została sporządzona lub złożona ze znacznym niesprawiedliwym opóźnieniem, wynagrodzenie ulega odpowiedniemu obniżeniu; można również odstąpić od przyznania wynagrodzenia lub zwrotu jakichkolwiek kosztów poniesionych przez biegłego związanych z jej sporządzeniem lub złożeniem (§ 4b);

– Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, stawki wynagrodzenia biegłych za wykonaną pracę oraz taryfy zryczałtowane, o których mowa w art. 618f § 3 k.p.k., mając na uwadze nakład pracy i kwalifikacje biegłego oraz poziom wynagrodzeń uzyskiwanych przez pracowników wykonujących podobne zawody, stopień złożoności problemu będącego przedmiotem opinii oraz warunki, w jakich opracowano opinię, a także sposób dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii (§ 5).

Stosownie do art. 618g k.p.k. do m.in. biegłego niebędącego funkcjonariuszem organów procesowych powołanego przez sąd lub organ postępowania przygotowawczego stosuje się odpowiednio art. 618a k.p.k. (dotyczący zwrotu kosztów podróży – z miejsca jego zamieszkania do miejsca wykonywania czynności postępowania na wezwanie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze – w wysokości rzeczywiście poniesionych racjonalnych i celowych kosztów przejazdu własnym samochodem lub innym odpowiednim środkiem transportu). Dotyczy to również sytuacji, gdy sąd lub organ postępowania przygotowawczego nie skorzystał z usług takiego biegłego.

Zgodnie z art. 618h k.p.k.:

– biegłemu niebędącemu funkcjonariuszem organów procesowych wezwanemu przez sąd lub organ prowadzący postępowanie przygotowawcze, w razie nieskorzystania z jego usług, przysługuje zwrot utraconego zarobku lub dochodu (§ 1);

– wynagrodzenie za utracony zarobek lub dochód przyznaje się biegłemu niebędącemu funkcjonariuszem organów procesowych, uwzględniając jego kwalifikacje i czas zużyty w związku z wezwaniem. Przepisy art. 618b § 3 i 4 k.p.k. (dotyczące zwrotu utraconego zarobku lub dochodu za udział w czynnościach postępowania) stosuje się odpowiednio.

W przypadku gdy biegły niebędący funkcjonariuszem organów procesowych zostanie wezwany przez uprawniony organ w kilku sprawach na ten sam dzień, zwrot kosztów podróży, noclegu, utrzymania w miejscu wykonywania czynności postępowania, utraconego zarobku lub dochodu z powodu stawiennictwa na wezwanie organu, przysługuje mu tylko raz (art. 618i k.p.k.).

2.7. Na podstawie delegacji ustawowej, zawartej art. 618f § 5 k.p.k. Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z 2013 r. (tekst pierwotny: Dz. U. z 2013 r. poz. 508, ze zm.; tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r. poz. 2049).

3. Ocena zgodności § 2 rozporządzenia z 2013 r. z art. 64 ust. 2 w związku z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji.

3.1. Przepis § 2 rozporządzenia z 2013 r. stanowi: „Stawka wynagrodzenia biegłych powołanych przez sąd lub organ postępowania przygotowawczego za każdą rozpoczętą godzinę pracy, zwana dalej «stawką», wynosi – w zależności od stopnia złożoności problemu będącego przedmiotem opinii oraz warunków, w jakich opracowano opinię – od 1,28% do 1,81% kwoty bazowej dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, której wysokość określa ustawa budżetowa, zwanej dalej «kwotą bazową»”.

3.2. Istota zarzutu skarżącego sprowadza się w tym przypadku do naruszenia przez § 2 rozporządzenia z 2013 r. zasad kształtowania wynagrodzenia biegłego sądowego, które zostały przez ustawodawcę wprost określone w wytycznych zawartych w § 5 w związku z § 2 i 3 art. 618f k.p.k. Wysokość wynagrodzenia biegłego została w rozporządzeniu uzależniona od czasu pracy, stopnia złożoności problemu będącego przedmiotem opinii oraz warunków, w jakich opinię opracowano, podczas gdy ustawodawca w art. 618f k.p.k. jako czynniki determinujące wysokość tego wynagrodzenia wskazuje w szczególności: czas i nakład pracy – gdy biegły nie jest funkcjonariuszem organów procesowych (§ 2), czas (§ 3) oraz nakład pracy biegłego, stopień złożoności problemu będącego przedmiotem opinii oraz warunki, w jakich opinię opracowano.

3.3. Trybunał Konstytucyjny w swym dotychczasowym orzecznictwie wielokrotnie wypowiadał się na temat wykładni art. 92 ust. 1 Konstytucji. Przepis ten – z jednej strony – określa warunki, które winno spełniać rozporządzenie jako akt wykonawczy, z drugiej – formułuje wymagania stawiane upoważnieniu ustawowemu.

Konstrukcja rozporządzenia jako aktu wykonawczego do ustawy jest zdeterminowana trzema podstawowymi warunkami:

– po pierwsze – wydania rozporządzenia na podstawie wyraźnego, to jest opartego nie tylko na domniemaniu i wykładni celowościowej, szczegółowego upoważnienia ustawy w zakresie określonym w upoważnieniu;

– po drugie – wydania rozporządzenia co do przedmiotu i treści normowanych stosunków, w granicach udzielonego przez ustawodawcę upoważnienia do wydania tego aktu i w celu wykonania ustawy;

– po trzecie – niesprzeczności treści rozporządzenia z normami Konstytucji oraz z ustawą, na podstawie której zostało wydane, a także z wszystkimi obowiązującymi ustawa-

mi, które w sposób bezpośredni lub pośredni regulują materie będące przedmiotem rozporządzenia.

Cel ustawy musi być określony w oparciu o analizę przyjętych w ustawie rozwiązań. Nie może więc być rekonstruowany samoistnie, arbitralnie i w oderwaniu od konstrukcji aktu zawierającego upoważnienie. Niemożność ustalenia tak rozumianego celu prowadzi *per se* do podważenia poprawności upoważnienia do wydania aktu normatywnego. W konsekwencji przepisy wykonawcze, aby mogły pomyślnie przejść test konstytucyjności, muszą pozostawać w merytorycznym i funkcjonalnym związku z rozwiązaniami ustawowymi. Tylko bowiem w ten sposób mogą być wyznaczone granice, w jakich powinna mieścić się regulacja zawarta w przepisach wykonawczych. Podkreślenie konieczności istnienia zależności o charakterze funkcjonalnym ma istotne znaczenie w tych zwłaszcza sytuacjach, kiedy upoważnienie do wydania aktu rangi niższej niż ustawa może – co do swego zakresu – wywoływać wątpliwości interpretacyjne. W wypadku bowiem pojawienia się takich wątpliwości podstawowe znaczenie uzyskuje pytanie, jakie są niezbędne środki i instrumenty prawne do urzeczywistnienia celów zakładanych przez ustawodawcę.

Jest też oczywiste, że ustawa nigdy nie może być interpretowana jako dająca upoważnienie do wprowadzenia regulacji naruszających normy wyższego rzędu. W konsekwencji przy wykonywaniu upoważnienia do wydania aktu niższej rangi poszukiwać należy takiego kierunku regulacji wykonawczej, który umożliwi – przy respektowaniu celu, któremu ma ona służyć – zachowanie zgodności z przepisami wyższego rzędu.

W swym dotychczasowym orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny przyjmował konsekwentnie, że brak stanowiska ustawodawcy w jakiejś sprawie, przejawiający się w braku lub nawet tylko nieprecyzyjności upoważnienia, musi być interpretowany jako nieudzielenie w danym zakresie kompetencji normodawczej. Upoważnienie nie może opierać się na domniemaniu objęcia swym zakresem materii w nim niewymienionych. Tego rodzaju zasadę przyjęto już w pierwszym rozstrzygnięciu merytorycznym, które wydał w swojej historii Trybunał Konstytucyjny, tj. w orzeczeniu z 28 maja 1986 r. o sygn. U 1/86 (OTK w 1986 r., poz. 2). Na gruncie Konstytucji z 1997 r., dzięki art. 92 ust. 1, wymagającemu, aby ustawa zawierała wytyczne dotyczące treści aktu wykonawczego, oraz ust. 2 tegoż przepisu, *expressis verbis* zakazującym subdelegacji, doszło do zwiększenia rygoryzmu odnoszącego się do bezpośrednio związku między macierzystą ustawą i rozporządzeniem wykonawczym.

Rozważenie relacji między rozporządzeniem, ustawą i Konstytucją wymaga zawsze uwzględniania ogólnego założenia wyłączności regulacji ustawowej w sferze praw i wolności. W porządku prawnym proklamującym zasadę podziału władz, opartym na primacie ustawy jako podstawowego źródła prawa wewnętrznego, parlament nie może w dowolnym zakresie „cedować” funkcji prawodawczych na organy władzy wykonawczej. Zasadnicza regulacja pewnej kwestii nie może być domeną przepisów wykonawczych, wydawanych przez organy nienależące do władzy ustawodawczej. Nie jest bowiem dopuszczalne, aby prawodawczym decyzjom organu władzy wykonawczej pozostawić kształtowanie zasadniczych elementów regulacji prawnej. W tej specyficznej materii, którą stanowi unormowanie wolności i praw jednostki, przewidziane, konieczne lub choćby tylko dozwolone przez Konstytucję – unormowanie ustawowe cechować musi zupełność. Powiązanie unormowań art. 87 ust. 1 i art. 92 Konstytucji z ogólnymi konsekwencjami zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji) prowadzi do wniosku, że nie może obecnie w systemie prawa powszechnie obowiązującego pojawiać się żadna regulacja podustawowa, która nie znajduje bezpośredniego oparcia w ustawie i która nie służy jej wykonaniu, stosownie do modelu określonego w art. 92 ust. 1. W tym sensie wyłączność ustawy nabrała pełnego charakteru, bo nie ma takich materii, w których mogłyby być stanowione regulacje podustawowe (o charakterze powszechnie obowiązującym) bez uprzedniego ustawowego unormowania tych materii. Nie ma więc obec-

nie potrzeby stawiania pytania, czy dana materia musi być regulowana ustawowo (bo jest to zawsze konieczne w obrębie źródeł powszechnie obowiązującego prawa), natomiast pojawia się pytanie, jaka ma być szczegółowość (głębokość) regulacji ustawowej, a jakie materie wykonawcze można pozostawić rozporządzeniu. Odpowiedź na to pytanie zależy od normowanej materii. W niektórych dziedzinach (np. prawo karne, czy – mówiąc szerzej – regulacje represyjne) zarysowuje się bezwzględna wyłączność ustawy, nakazująca normowanie w samej ustawie właściwie wszystkich elementów definiujących stronę podmiotową czy przedmiotową czynów karalnych (zob. orzeczenie TK z 26 kwietnia 1995 r., sygn. K 11/94, OTK w 1995 r., cz. I, poz. 12). W innych dziedzinach prawa ustawa może pozostawiać więcej miejsca dla regulacji wykonawczych. Nigdy jednak nie może to prowadzić do nadania regulacji ustawowej charakteru blankietowego, tzn. do pozostawienia organowi upoważnionemu możliwości samodzielnego uregulowania całego kompleksu zagadnień, co do których w tekście ustawy nie ma żadnych bezpośrednich uregulowań ani wskazówek. Innymi słowy, możliwe jest też sformułowanie ogólniejszej zasady konstytucyjnej: im silniej regulacja ustawowa dotyczy kwestii podstawowych dla pozycji jednostki (podmiotów podobnych), tym pełniejsza musi być regulacja ustawowa i tym mniej miejsca pozostaje dla odesłań do aktów wykonawczych (tak wyrok TK z 16 stycznia 2007 r., sygn. U 5/06, OTK ZU nr 1/A/2007, poz. 3). Minimum treściowe wytycznych nie tu ma charakteru stałego, a wyznaczane musi być *a casu ad casum*, stosownie do regulowanej materii i jej związku z sytuacją jednostki. Oczywiście jest przy tym, że „wytyczne” nigdy nie mogą mieć blankietowego czy *quasi*-blankietowego charakteru (np. ograniczając się do ogólnego stwierdzenia, że rozporządzenie określi „ogólne zasady”), nawet jednak, gdy przybiorą one postać wskazań merytorycznych, to zawsze pozostanie pytanie, czy – na tle regulowanej materii – stopień ich szczegółowości można uznać za konstytucyjnie dostateczny.

Ostatni omawiany aspekt wiąże się ściśle z treścią art. 31 ust. 3 Konstytucji, wymagającego formy ustawy dla ustanawiania ograniczeń w korzystaniu z konstytucyjnych praw i wolności. Znaczenie prawne art. 31 ust. 3 polega na ustanowieniu dodatkowego nakazu szczegółowości regulacji ustawowej w tych wszystkich unormowaniach, które dotyczą ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności jednostki. W takim wypadku zakres materii pozostawianych do unormowania w rozporządzeniu musi być węższy niż zakres materii ogólnie dozwolony na tle art. 92 ust. 1 Konstytucji. Artykuł 31 ust. 3 Konstytucji silniej jeszcze akcentuje konieczność szerszego unormowania rangi ustawowej i zawęża pole regulacyjne pozostające dla rozporządzenia.

W konsekwencji na gruncie Konstytucji z 1997 r. w ogóle nie istnieje instytucja „upoważnienia blankietowego” jako podstawy wydania skutecznego, nienaruszającego Konstytucji aktu wykonawczego do ustawy. Niedopuszczalne jest także wydawanie przez upoważniony w delegacji ustawowej organ konstytucyjny rozporządzeń wykonawczych, które przekraczałyby zakres upoważnienia udzielonego przez ustawodawcę (przekroczenie delegacji) lub w zakresie swojego normowania pomijałyby określone elementy wytycznych zawartych w przepisie upoważniającym (niewykonanie delegacji w sposób pełny).

Powyższe założenia mają podstawowe znaczenia dla oceny konstytucyjności § 2 rozporządzenia z 2013 r. w kontekście zarzutu naruszenia przez ten przepis art. 64 ust. 2 ustawy zasadniczej.

3.4. Zagwarantowanie ochrony własności jest konstytucyjną powinnością państwa i stanowi wartość wyznaczającą kierunek interpretacji zarówno art. 64 Konstytucji, jak i unormowań zawartych w prawodawstwie zwykłym (normach podkonstytucyjnych). Wynika z tego, że podmiot zagrożony w realizacji swoich uprawnień może – *in abstracto* – żądać od pań-

stwa nie tylko nieingerowania w sferę jego uprawnień, lecz nawet zachowań pozytywnych służących ich ochronie.

W art. 64 ust. 2 Konstytucji ustanowiono zasadę równej dla wszystkich ochrony prawnej własności, innych praw majątkowych oraz prawa dziedziczenia. Oznacza to również ochronę prawa do ograniczonych praw rzeczowych, które nie są własnością. Trybunał Konstytucyjny dokonując wykładni tego przepisu, podkreślił, że on nie tylko nawiązuje do zasady równości, ale też daje wyraz ogólnemu stwierdzeniu, że wszystkie prawa majątkowe muszą podlegać ochronie prawnej.

W wyroku o sygn. K 34/98 Trybunał zajął stanowisko, że:

– po pierwsze – na ustawodawcy zwykłym spoczywa nie tylko obowiązek pozytywny ustanowienia przepisów i procedur udzielających ochrony prawnej prawom majątkowym, ale także obowiązek negatywny powstrzymania się od przyjmowania regulacji, które owe prawa mogłyby pozbawić ochrony prawnej lub też ochronę tę ograniczyć;

– po drugie – gwarancja równej ochrony praw majątkowych nie może być utożsamiana z identycznością intensywności ochrony udzielanej poszczególnym kategoriom praw majątkowych;

– po trzecie – równość może być odnoszona jedynie do praw majątkowych należących do tej samej kategorii.

Zasada równej dla wszystkich ochrony prawnej w płaszczyźnie podmiotowej oznacza zakaz różnicowania intensywności ochrony pomiędzy podmiotami prawa prywatnego, osobami fizycznymi, podmiotami prawa publicznego czy też państwem. Chodzi tu zarówno o regulacje pozytywne (lub ich brak) na poziomie ustawy, jak i sytuacje, w których określone prawo (uprawnienie) majątkowe zostało przyznane przez ustawodawcę, natomiast podstawaowa regulacja wykonawcza – wbrew wytycznym delegacyjnym – dokonuje jego ograniczenia.

3.5. Artykuł 618f § 5 k.p.k. stanowi upoważnienie dla Ministra Sprawiedliwości do określenia w drodze rozporządzenia „stawki wynagrodzenia biegłych za wykonaną pracę oraz taryfy zryczałtowane, o których mowa w § 3 [art. 618f k.p.k.], mając na uwadze nakład pracy i kwalifikacje biegłego oraz poziom wynagrodzeń uzyskiwanych przez pracowników wykonujących podobne zawody, stopień złożoności problemu będącego przedmiotem opinii oraz warunki, w jakich opracowano opinię, a także sposób dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii”. Takie upoważnienie pozwala na uszczegółowienie regulacji ustawowej pod względem przedmiotowym, precyzując jednocześnie dopuszczalny kierunek takiego doprecyzowania przepisów ustawy: norma kompetencyjna art. 618f § 5 k.p.k. upoważnia jedynie do określenia stawek wynagrodzenia biegłych w oparciu o przesłanki zawarte w tym przepisie delegacyjnym.

W ocenie Trybunału zaskarżony przepis rozporządzenia jest sprzeczny z konstytucyjną zasadą ochrony praw majątkowych, gdyż w sposób ewidentny zawęża kryteria ustawowe warunkujące uzyskanie wynagrodzenia przez biegłego (narusza upoważnienie ustawowe – wbrew wytycznym ustawodawcy całkowicie pomija przesłankę nakładu pracy biegłego występującą w §§ 5 i 2 art. 618f k.p.k.). Zastosowane przez Ministra Sprawiedliwości sformułowanie „złożoność problemu będącego przedmiotem opinii” – na co trafnie zwrócił uwagę skarżący – *de linguae legis* nie stanowi bowiem wyrażenia synonimicznego dla „nakładu pracy”, gdyż w art. 618f § 5 k.p.k. ustawodawca nie przypisał tym zwrotom (przesłankom) tożsamego znaczenia normatywnego. Występują one równocześnie w przepisie delegacyjnym, co oznacza, że normodawca miał obowiązek uwzględnić w § 2 rozporządzenia z 2013 r. zarówno nakład pracy, jak i złożoność problemu będącego przedmiotem opinii przy ustalaniu wysokości wynagrodzenia biegłego.

Należy w tym miejscu zwrócić również uwagę, że legalność aktu normatywnego jest uwarunkowana nie tylko faktem wydania go na podstawie delegacji ustawowej (formalne wskazanie przez normodawcę umocowania do wydania rozporządzenia wykonawczego), ale także wydania go w celu wykonania ustawy (zob. orzeczenie pełnego składu TK z 22 listopada 1995 r., sygn. K 19/95, OTK w 1995 r., poz. 35 oraz wyrok TK z 16 lutego 1999 r., sygn. SK 11/98, OTK ZU nr 2/1999, poz. 22). Cel ustawy musi być określony w oparciu o analizę przyjętych w ustawie rozwiązań, nie może więc być on rekonstruowany przez organ upoważniony do wykonania przepisu delegacyjnego samoistnie, arbitralnie i w oderwaniu od konstrukcji aktu zawierającego delegację. Niemożliwość ustalenia tak rozumianego celu musiałaby prowadzić do podważenia poprawności delegacji udzielonej do wydania aktu normatywnego (zob. orzeczenie pełnego składu TK z 22 września 1997 r., sygn. K 25/97, OTK ZU nr 3-4/1997, poz. 35 oraz wyrok TK z 5 stycznia 1998 r., sygn. P 2/97, OTK ZU nr 1/1998, poz. 1). W konsekwencji przepisy wykonawcze muszą pozostawać w związku merytorycznym i funkcjonalnym w stosunku do rozwiązań ustawowych, ponieważ tylko w ten sposób mogą być wyznaczone granice, w jakich powinna mieścić się regulacja zawarta w przepisach wykonawczych. Podkreślenie konieczności uwzględnienia zależności o charakterze funkcjonalnym ma istotne znaczenie w tych zwłaszcza sytuacjach, kiedy delegacja może – co do swojego zakresu – wywoływać wątpliwości interpretacyjne, tak jak w przedmiotowej sprawie. W przypadku bowiem pojawienia się takich wątpliwości podstawowe znaczenie uzyskuje pytanie, jakie są niezbędne środki i instrumenty prawne do urzeczywistnienia celów zakładanych przez ustawodawcę. Nie oznacza to jednak odejścia od zasad możliwie ścisłej wykładni, ponieważ zgodnie z przyjętą linią orzecniczą Trybunału Konstytucyjnego, interpretacja przepisów określających kompetencje normodawcze nie może być dokonywana przy zastosowaniu wykładni rozszerzającej i celowościowej (zob. postanowienie TK z 17 sierpnia 1988 r., sygn. Uw 3/87, OTK w 1988 r., poz. 14 oraz wyrok TK z 8 grudnia 1998 r., sygn. U 7/98, OTK ZU nr 7/1998, poz. 118). Regulacje zawarte w przepisach wykonawczych nie mogą więc prowadzić do zakwestionowania spójności i wewnętrznej harmonii rozwiązań przyjętych bezpośrednio w samej ustawie (zob. wyroki TK o sygn. U 7/98, SK 11/98 i U 5/06). Jest też oczywiste, że nigdy delegacja ustawowa nie może być interpretowana jako dająca upoważnienie do wprowadzenia regulacji naruszających normy wyższego rzędu, a więc norm ustawowych i konstytucyjnych. W konsekwencji przy wykonywaniu delegacji poszukiwać należy takiego kierunku regulacji wykonawczej, który umożliwi – przy respektowaniu celu, któremu ma ona służyć – zachowanie zgodności z przepisami wyższego rzędu. Zakładając zatem poprawność samej delegacji zawartej w art. 618f § 5 k.p.k. (choć z punktu widzenia spójności legislacyjnej można byłoby rozważyć kompleksowe uregulowanie materii tej na poziomie wyłącznie ustawy), należy uznać, że § 2 rozporządzenia z 2013 r. naruszył normę konstytucyjną statuującą ramy konstrukcyjne rozporządzenia wykonawczego, gdyż – samoistnie, bez podstawy prawnej – ograniczył ustawowe przesłanki do uzyskania określonego prawa majątkowego (a ściślej – sposobu obliczania wysokości wynagrodzenia biegłego).

3.6. Konkludując, Trybunał stwierdza, iż § 2 rozporządzenia z 2013 r. jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji. Minister Sprawiedliwości nie uwzględnił bowiem wszystkich przesłanek, o których mowa w art. 618f § 2, 3 i 5 k.p.k., gdyż całkowicie pominął nakład pracy biegłego przy ustalaniu wysokości wynagrodzenia za jego pracę, mimo iż przesłankę tę statuuje wprost ustawa.

4. Umorzenie postępowania w zakresie badania zgodności § 2 rozporządzenia z 2013 r. z pozostałymi wzorcami kontroli ze względu na zbędność wydania wyroku.

Orzeczona niezgodność § 2 rozporządzenia z 2013 r. z art. 64 ust. 2 w związku z art. 92

ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji przekłada się na zbędność orzekania w zakresie badania zgodności kwestionowanej regulacji z pozostałymi wzorcami kontroli. Tym samym niniejsze postępowanie – w zakresie badania zgodności kwestionowanego przepisu z art. 64 ust. 2 Konstytucji w związku z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą sprawiedliwości społecznej oraz z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji – podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 uotpTK.

5. Ocena zgodności § 4 rozporządzenia z 2013 r., w części obejmującej zwrot: „funkcję biegłego sądowego nie krócej niż jedną kadencję lub”, z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 w związku z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji.

5.1. Przepis § 4 rozporządzenia z 2013 r. stanowi: „W razie złożonego charakteru problemu będącego przedmiotem opinii stawka może być podwyższona do 50%, jeżeli biegły ma dyplom ukończenia studiów wyższych lub dyplom mistrzowski oraz pełni funkcję biegłego sądowego nie krócej niż jedną kadencję lub funkcję rzeczoznawcy przez okres co najmniej pięciu lat”.

5.2. Istota zarzutu skarżącego sprowadza się w tym przypadku do wskazania dyskryminacji biegłych *ad hoc* przez normodawcę. Możliwość podwyższenia wysokości wynagrodzenia biegłego, w sytuacji złożoności problemu będącego przedmiotem opinii, została bowiem w rozporządzeniu z 2013 r. uzależniona od tego, czy biegły spełnia łącznie dwie przesłanki: ma dyplom ukończenia studiów wyższych lub dyplom mistrzowski oraz pełni funkcję biegłego sądowego nie krócej niż jedną kadencję. Tymczasem ustawa w ogóle nie wskazuje jako czynników determinujących tych przesłanek, przez co rozporządzenia pomija w zakresie swojej regulacji biegłych *ad hoc*.

5.3. Trybunał zauważa, że uwagi poczynione w punktach 3.3 i 3.4 tej części uzasadnienia mają w pełni zastosowanie do oceny konstytucyjności § 4 rozporządzenia z 2013 r.

5.4. W kontekście art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji należy uznać, że prawodawca ma wprawdzie daleko idącą swobodę w zakresie regulowania praw majątkowych, również co do ich charakteru prawnego, jednak nie uzasadnia to arbitralnego kształtowania treści i granic poszczególnych praw majątkowych, spełniających identyczne funkcje i chroniących podobne interesy. Postanowienie art. 64 ust. 2 Konstytucji trzeba traktować jako jedno ze szczegółowych odniesień ogólnej zasady równości przewidzianej w art. 32 ust. 1 Konstytucji do poszczególnych dziedzin życia społecznego (zob. L. Garlicki, komentarz do art. 64 Konstytucji, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. L. Garlicki, Warszawa 1999-2007, s. 15-16). Z tego względu art. 64 ust. 2 Konstytucji powinien być interpretowany i stosowany w bliskim związku z art. 32 Konstytucji, ponieważ zapewnienie równej dla wszystkich ochrony prawnej jest elementem równego traktowania przez władze publiczne (zob. L. Garlicki, *op.cit.*, s. 16). Z zasady równości wynika nakaz jednakowego traktowania podmiotów prawa w obrębie określonej klasy (kategorii). Dopełnieniem tejże jest zakaz dyskryminacji, z jakiegokolwiek przyczyny, w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym (art. 32 ust. 2 Konstytucji).

Jak zostało to wskazane w punkcie 2 tej części uzasadnienia, biegli stanowią grupę podmiotów podobnych, posiadających – w zakresie prawa do wynagrodzenia – wspólną cechę istotną w rozumieniu art. 64 ust. 2 Konstytucji, a więc także w rozumieniu art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji (por. wyroki TK: z 26 maja 2010 r., sygn. P 29/08, OTK ZU nr 4/A/2010, poz. 35 oraz z 21 grudnia 2005 r., sygn. SK 10/05, OTK ZU nr 11/A/2005, poz. 139). Całą tę grupę

charakteryzuje wysoki poziom wiedzy z określonej dziedziny. Odstępstwo od równego traktowania sytuacji podobnych nie zawsze jest konstytucyjnie niedopuszczalne. Każdorazowo niezbędna jest ocena przyjętego kryterium różnicowania. Aby odpowiedzieć na pytanie, czy dane kryterium może stanowić podstawę różnicowania podmiotów prawa charakteryzujących się wspólną cechą istotną, należy rozstrzygnąć:

- czy kryterium to pozostaje w racjonalnym związku z celem i treścią danej regulacji;
- czy waga interesu, któremu różnicowanie ma służyć, pozostaje w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku wprowadzonego różnicowania;
- czy kryterium różnicowania pozostaje w związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych.

Stosując wskazane kryteria do oceny konstytucyjności zróżnicowania wynagrodzenia biegłych, Trybunał stwierdza przede wszystkim, że nie dostrzega żadnych wartości konstytucyjnych, którym ma służyć badana regulacja. Co więcej, w ocenie Trybunału, brak jakichkolwiek racjonalnych argumentów (nie tylko konstytucyjnych), które uzasadniałyby dyskryminujące traktowanie biegłych (*in casu*: z zakresu medycyny) w zależności od tego, czy są oni wpisani na listę biegłych sądowych, czy też powołuje się ich *ad hoc*.

Analiza statusu biegłych i ich roli w postępowaniu, w którym występują jako podmioty powołane i zobowiązane do wydania opinii na wezwanie organu procesowego, prowadzi do uznania, że różnicowanie ich wynagrodzenia (tj. dopuszczalność jego podwyższenia wyłącznie wobec biegłych wpisanych na listę biegłych sądowych) nie ma konstytucyjnego uzasadnienia. Odstępstwo od zasady równości, w tym również równej ochrony praw majątkowych, jest więc niedopuszczalne.

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego nie ulega wątpliwości, że w sprawach wymagających specjalistycznej wiedzy z zakresu medycyny sądowej prawidłowe sporządzenie opinii przez biegłego (niezależnie od tego, czy jest to biegły wpisany na listę biegłych sądowych, biegły *ad hoc* czy jednostka badawcza) wymaga niejednokrotnie dużego nakładu pracy. Jak zostało to wspomniane w punkcie 2 tej części uzasadnienia osoba fizyczna powołana do sprawy w charakterze biegłego, poza ściśle określonymi w ustawach przypadkami, nie może uchylić się od wykonania zleconych jej obowiązków. W przypadku biegłych *ad hoc* łączyć się to może bez wątplenia z określonym uszczerbkiem w ich substancji majątkowej. Kwestionowany w niniejszej sprawie przepis jest wyrazem tego, że normodawca – właśnie przez zastosowanie arbitralnego (i nie zawartego w delegacji ustawowej) kryterium – sprawił, iż prawo do uzyskania przez biegłego *ad hoc* wynagrodzenia w podwyższonej wysokości za pracę nad zawiłym problemem będącym przedmiotem opinii zostało wyłączone.

Konstytucja – jak już wcześniej wspomniano – w art. 64 ust. 2 ustanowiła zasadę równej dla wszystkich ochrony własności i innych praw majątkowych. Jak zauważył Trybunał w wyroku o sygn. K 36/98: „[p]rzepis ten nie tylko (...) nawiązuje do zasady równości, ale też daje wyraz ogólnemu stwierdzeniu, że wszystkie prawa majątkowe muszą podlegać ochronie prawnej. Na ustawodawcy zwykłym spoczywa tym samym nie tylko obowiązek pozytywny ustanowienia przepisów i procedur udzielających ochrony prawnej prawom majątkowym, ale także obowiązek negatywny powstrzymania się od przyjmowania regulacji, które owe prawa mogłyby pozbawić ochrony prawnej lub też ochronę tę ograniczać”. Obecna regulacja konstytucyjna nie pozostawia więc żadnych wątpliwości co do zakresu ochrony udzielanej prawom majątkowym innym niż własność w znaczeniu technicznoprawnym (cywilistycznym).

Konstytucja samodzielnie nie ustanawia poszczególnych kategorii praw podmiotowych, nie hierarchizuje ich ani też nie determinuje określonych rozwiązań konstrukcyjnych lub treściowych, gdyż to jest zadaniem właściwych regulacji prawodawstwa zwykłego. Z drugiej jednak strony, zasady tej nie można rozumieć w sposób czysto formalny i blankietowy,

pozwalający prawodawcy na całkowitą dowolność kreowania poszczególnych praw podmiotowych. Przedmiotem oceny jest bowiem – z punktu widzenia regulacji konstytucyjnej nakazującej równą ochronę prawną praw majątkowych – również stosowane przez prawodawcę kryterium wyodrębnienia poszczególnych kategorii praw i zasadność merytoryczna stosowanego podziału. Czysto formalne wyodrębnienie na poziomie podkonstytucyjnym jakiegoś prawa majątkowego i zapewnienie zasadniczo odmiennej ochrony prawnej temu prawu w stosunku do innego, należącego wprawdzie do formalnie różnej kategorii praw majątkowych, ale treściowo, konstrukcyjnie i funkcjonalnie zbliżonego czy prawie identycznego z prawem, któremu przyznawana jest ochrona znacznie silniejsza – może uzasadniać zarzut naruszenia zasady równej ochrony wyrażonej w art. 64 ust. 2 Konstytucji (por. wyrok TK o sygn. K 34/98). W tym miejscu należy stwierdzić, że ani z analizy § 5, ani pozostałych jednostek redakcyjnych art. 618f k.p.k., a tym bardziej innych regulacji dotyczących biegłego, a znajdujących się w k.p.k., nie można na gruncie językowym ani teleologicznym wyprowadzić podstawy dla Ministra Sprawiedliwości do ustanowienia nowych (dodatkowych) przesłanek warunkujących podwyższenie wysokości wynagrodzenia biegłego. *De lege lata* zróżnicowanie w akcie podstawowym wysokości wynagrodzenia od tego, czy biegły został wpisany na listę biegłych sądowych (i pełni swoją funkcję co najmniej jedną kadencję), czy też nie (gdyż powołano go *ad hoc*) stanowi niedopuszczalną w demokratycznym państwie prawa samowolę legislacyjną.

5.5. Konkludując, Trybunał stwierdza, że § 4 rozporządzenia z 2013 r., w części obejmującej zwrot: „funkcję biegłego sądowego nie krócej niż jedną kadencję lub”, jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 w związku z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji.

6. Uwagi o skutkach niniejszego wyroku.

Skutkiem niniejszego wyroku jest utrata mocy obowiązującej § 2 rozporządzenia z 2013 r. (w całości) oraz § 4 tego aktu normatywnego (w części obejmującej zwrot: „funkcję biegłego sądowego nie krócej niż jedną kadencję lub”).

Ze względu na to, że Trybunał Konstytucyjny – zgodnie z wolą ustrojodawcy – pełni rolę sądu prawa i nie ma kompetencji prawotwórczych, skład orzekający w niniejszej sprawie uznał za celowe odroczyć utratę mocy obowiązującej § 2 rozporządzenia z 2013 r., na podstawie art. 190 ust. 3 Konstytucji, aby nie doprowadzić do powstania luki w prawie. Sześciomiesięczny okres odroczenia jest – w przekonaniu Trybunału – dostatecznie długi dla Ministra Sprawiedliwości, aby dokonał on stosownych zmian w § 2 wskazanego rozporządzenia, które będą uwzględniać niniejszy wyrok, jak też relewantne standardy wynikające z Konstytucji.

Odnosnie zaś do § 4 rozporządzenia z 2013 r. należy zauważyć, że przepis ten pozostaje w obrocie prawnym, ale bez sformułowania uznanego za niekonstytucyjne.

Z przedstawionych wyżej powodów orzeczono jak w sentencji.